

N:o 33.

Ank. till Riksd. kansli den 28 april 1904, kl. 3 e. m.

*Betänkande, i anledning af väckt motion angående inskränkning
i rätten för utskänkningsbolag att inköpa fastighet m. m.*

(2:a A.)

§ 18 mom. 3 i gällande brännvinsförsäljningsförordning är af följande lydelse:

»Bolag må icke genom ombud till salu utbjuda eller upptaga beställningar å brännvin; icke förhyra andra lägenheter än dem, hvilka äro behöfliga för den rörelse, som bolaget själf utöfvar; icke ingå affärsaftal med enskilde styrelseledamöter i bolaget, ej heller låta aflöningen vare sig till styrelsen eller till de hos bolaget anställda personer vara beroende på omsättningen af brännvin och vin eller utgå med viss del af vinsten.»

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 63, har herr *H. Andersson* i Västra Nöbbelöf anfört följande:

»Då och då förekomma i dagspressen notiser, som omförmäla, att det enligt kungl. förordningen den 24 maj 1895 inrättade bolaget för försäljning af brännvin i den eller den staden inköpt en fastighet, om hvars ofta höga inköpspris upplysning lämnas, likasom om den stortartade förändring, fastigheten i brännvinsbolagets hand undergått jämte de därmed förenade stora kostnader. Och i revisionsberättelsen angående Stockholms utskänkningsaktiebolags verksamhet 1900—1901 är omförmäldt, ej mindre att under de senaste åren har ett ifrigt arbete

pågått i syfte att borttaga smärre utskänkningsställen och ersätta dem med rymliga och fullt tidsenligt ordnade lokaler, än äfven att, då lämpliga lokaler ej öfverallt stått att hyra, bolaget sett sig nödsakadt att dels verkställa 'en dyrbar ombyggnad på egen tomt och dels inköpa två tomter för ändamålsenliga lokalers inredande', hvarigenom årets nettovinst nedgått med kronor 220,482: 41 öre.

Denna fråga är af mycket stor principiell betydelse. Bolag af ifrågavarande slag har enligt åberopade kungl. förordning till ändamål endast att i sedlighetens intressa ordna och öfvervaka brännvinshandeln inom staden och må icke afse att bereda vare sig delägarne vinning eller staden någon fördel utöfver den vinst, som enligt förordningen kan staden tillkomma. Vinsten af bolagets rörelse tilldelas dels, såsom nämnt är, staden, dels landsting, dels hushållningssällskap, dels ock (genom statskontoret) landtkommuner. I landstingens och hushållningssällskapens budgeter spelar inkomsten från brännvinsbolagen en högst afsevärd roll, och ett utsinande af denna inkomstkälla eller en afsevärd minskning i flödet därifrån skulle vålla en omstörtning i dessa institutioners stater. Särskildt för landstingen, hvilka för sjukvården inom länen — för att nu endast påpeka denna del af deras utgifter — åtagit sig utgifter till högst betydliga belopp, skulle en afsevärd minskning, äfven endast temporärt, vålla nödvändigheten att öka taxeringarne å de skattskyldige, en åtgärd, som med den för närvarande redan höga uttaxeringen i ett stort antal län skulle vara betänklig, för att icke säga mera. Men sådant kan hända, därest ofvan angifna förfaringssättet fortsättes och utvecklas, och det kan lätt hända, att ett eller annat landsting erhåller, i stället för den väntade kontanta andelen i bolagets vinst, en underrättelse om att denna åtgått att inköpa eller förändra en af bolaget inköpt fastighet. Nu skulle väl emot den ökade beskattningen icke vara så mycket att erinra, om genom de vidtagna åtgärderna nykterheten befrämjades, ty då skulle de ökade skattebördorna lättare bäras. Det lär dock ej behöfva påpekas, att genom ofvannämnda förfarande intet vinnes från nykterhetssynpunkt.

För att undvika en sådan eventualitet och för att stäfja bolagens lust till inköp af fastigheter, torde det vara tillräckligt, att i ofta åberopade kungl. förordning intoges ett förbud för sådant bolag, hvarom nu är fråga, att inköpa fastighet eller i redan inköpt vidtaga andra förändringar än dem, som erfordras för fastighetens underhåll, hvad Stockholm beträffar, utan samtycke af stadsfullmäktige, hvad annan stad, som icke deltagar i landsting, beträffar, utan samtycke af stadsfullmäktige i staden och af hushållningssällskapets förvaltningsutskott samt, hvad

andra städer beträffar, utan samtycke af stadsfullmäktige i staden, af hushållningssällskapens förvaltningsutskott och af landstinget i länet.

Jag hemställer därför,

att Riksdagen ville för sin del besluta ändring i kungl. förordningen den 24 maj 1895 angående villkoren för försäljning af brännvin i ofvan angifvet syfte, samt att bevillningsutskottet, till hvilken motionen torde hänvisas, behagade formulera de ändringar i förordningen, som häraf blifva erforderliga.»

För behandling af föreliggande ärende har bevillningsutskottet ansett nödigt att erhålla upplysning rörande omfattningen af utskänkningsbolagens inom riket fastighetsförvärf. Utskottet har för sådant ändamål utverkat Kungl. Maj:ts befallning till öfverståthållare-ämbetet och Konungens samtliga befallningshafvande att i sagda hänseende till utskottet inkomma med vederbörliga uppgifter.

Med stöd af de i anledning häraf till utskottet ingångna handlingar får utskottet meddela följande.

Aktiebolaget Göteborgssystemet i Stockholm har i ärendet afgifvit en uppgift å bolaget tillhöriga fastigheter, så lydande:

Egendomarnes belägenhet					År då fastighe- ten eller tomten köptes	Köpe- skilling Kronor	Taxerings- värde Kronor	Bokfördt värde den ^{30/9} 1903, efter tomtens bebyggande eller husets förändring Kronor	
N:o	8	Kv. Fyrkanten,	N:o	4	Allm. gränd ¹	1880	—	100,000	100: —
„	3	„ Berget,	„	72	Kammakaregatan	1880	13,750	29,000	26,000: —
„	1	„ S:t Pehr,	„	14	Jakobsgatan	1891	113,500	160,000	182,000: —
„	2 & 3	„ Nedra Vätan,	„	4	David Bagares gata	1901	57,801	260,000	257,000: —
„	15	„ Krejaren,	„	28 C	Nybrogatan	1901	105,000	200,000 ²⁾	305,000: —
„	8 & 9	„ Surbrunn,	„	31 & 33	Surbrunnsgatan ...	1901	144,742	151,500 ²⁾	292,000: —
„	10	„ Obeliskan,	„	40	Blekingegatan	1902	48,060	48,000 ²⁾	103,656: 25

¹⁾ Tomten äges af Stockholms stad. Huset är uppfördt af bolaget, hvartill staden lämnat tillstånd mot en årlig tomtafgift af 200 kronor och med skyldighet för bolaget att, om staden skulle för blifvande gatureglering komma i behof af tomten, ett år efter uppsägning afträda den i afröjd skick, utan anspråk på ersättning.

²⁾ Taxeringen är gjord före husets fullbordan.

Nyssnämnda bolag har därjämte i ärendet afgifvit ett skriftligt yttrande, däraf bland annat inhämtas, att den i motionen omförmälda minskningen i nettovinsten för försäljningsåret 1900—1901 med 220,482 kronor 41 öre icke står i samband med bolagets fastighetsaffärer, utan hufvudsakligen förorsakats af priset å råbrännvin, samt att bolagets nettovinst för försäljningsåret 1902—1903 af samma anledning ökats med 332,210 kronor 11 öre.

Uppsala sprithandelsbolag äger nu en magasinsbyggnad med ett taxeringsvärde af 7,000 kronor (i bolagets böcker upptagen till 2,930 kronor). Den 1 oktober innevarande år påbörjas uppförandet af en för bolagets rörelse afsedd byggnad beräknad att jämte tomten kosta 225,000 kronor.

Norrköpings utskänkningsaktiebolag har år 1873 för 28,000 kronor inköpt en fastighet, hvilken därefter försetts med uthusbyggnader för sammanlagdt 7,500 kronor samt om- och tillbyggt för tillhoppa 33,500 kronor. Dessutom har bolaget år 1901 tillhandlat sig en fastighet för 65,000 kronor.

Jönköpings spritförsäljningsaktiebolag äger ett å bolagets tomt år 1902 uppfördt trevåningars stenhus, som betingat en kostnad af 143,326 kronor 99 öre. Bolaget har därjämte år 1903 för ett belopp af 25,000 kronor tecknat aktier i Jönköpings teaterhusaktiebolag i syfte att försäkra sig om utskänkingslokaler i den under uppförande varande teaterbyggnaden.

Kalmar spritvarubolag har en till 7,000 kronor bokförd fastighet, inrymmande bolagets kontor och varunederlag.

Oskarshamns spritvarubolag har under år 1903 för en kostnad af 40,640 kronor 98 öre låtit uppföra en större byggnad för bolagets behof.

Visby spritvaruförsäljningsaktiebolag äger två fastigheter med ett bokfördt värde af tillhoppa 51,881 kronor 5 öre.

Karlskrona utskänkningsaktiebolag har sedan år 1901 en fastighet, därå uppförts en byggnad, som efter verkställd slutlikvid kommer att kosta högst 151,500 kronor.

Kristianstads spritförsäljningsaktiebolag äger sedan år 1903 en fastighet, hvars värde icke finnes i handlingarna närmare angifvet.

Malmö spritförsäljningsaktiebolag har år 1898 inköpt två fastigheter, den ena taxerad till 42,000 kronor och bokförd till 43,739 kronor 53 öre samt den andra taxerad till 34,000 kronor och bokförd till 37,136 kronor. Därjämte har bolaget år 1901 förvärfvat en fastighet nu taxerad till 80,000 kronor och efter reparation bokförd till 114,954 kronor 72 öre.

Aktiebolaget Göteborgssystemet i Lund äger dels en för 56,500 kronor förvärfvad fastighet, efter verkställd ombyggnad bokförd till 120,122 kronor 12 öre, därå emellertid afskrifvits 6,322 kronor 22 öre, dels ock en nyligen inköpt obebyggd tomt, afsedd att bebyggas, därest bolagsstämman godkänner köpet.

Helsingborgs utminuterings- och utskänkingsaktiebolag äger sedan år 1902 en för 68,000 kronor inköpt fastighet.

Aktiebolaget Göteborgssystemet i Göteborg har sex fastigheter taxerade till, en 87,100 kronor, en 75,000 kronor, en 130,000 kronor, en 115,000 kronor och en likaledes 115,000 kronor. En fastighet har ännu icke blifvit taxerad men är efter undergången nybyggnad bokförd till 305,000 kronor.

Borås vin- och spirituosalbolag har under februari månad innevarande år inköpt tomter i uppgifven afsikt att därå för bolagets ändamål uppföra byggnader.

Skara utskänkingsaktiebolag har nyligen låtit uppföra en byggnad, som jämte tomten kommer att kosta omkring 35,000 kronor. Detta belopp har enligt uppgift anskaffats genom ökning af aktiekapitalet och genom upptagande af lån; räntan härå påföres fastigheten, så att bolagets vinstmedel icke tagas i anspråk.

Sköfde nya utskänkingsaktiebolag inköpte år 1891 för 78,000 kronor en fastighet, som numera, sedan en del därå fransåts och afskrifning dessutom ägt rum, är bokförd till 42,000 kronor.

Falköpings spritförsäljningsaktiebolag äger två fastigheter, den ena bokförd till 54,775 kronor och taxerad till 49,000 kronor samt den andra bokförd och taxerad till 13,000 kronor.

Karlstads spritförsäljningsbolag har en uti stadsträdgården i Karlstad uppförd sommarpaviljong, bokförd till 26,986 kronor 94 öre och brandförsäkrad för 37,500 kronor. Därjämte äger bolaget ett å stadens mark beläget kolhus, bokfördt till 362 kronor 49 öre och brandförsäkradt för 1,000 kronor.

Arvika minuthandelsbolag äger ett å ofri grund uppfördt magasin, bokfördt till 6,000 kronor.

Västerås spritbolag har under sistförflutna försäljningsår uppfört en byggnad, som jämte tomten kostat 52,561 kronor 55 öre.

Gäffe spritförsäljningsbolag äger tre kolbodar med ett sammanlagdt värde af 375 kronor.

Söderhamns sprit- och vinhandelsbolag har en fastighet bokförd till 5,700 kronor och brandförsäkrad för 7,000 kronor.

Hudiksvalls spritförsäljningsaktiebolag äger en till 3,300 kronor

bokförd och för 6,666 kronor 67 öre brandförsäkrad fastighet. Dessutom är fråga väckt därom, att bolaget skall öfvertaga en för 63,000 kronor brandförsäkrad fastighet, som tillhör »de gamle intressenterna», nämligen staden Hudiksvall till $\frac{3}{5}$ samt landstinget och hushållnings-sällskapet till $\frac{1}{5}$ hvardera.

Hernösands nya utskänkningsbolag har år 1902 för 27,000 kronor inköpt en tomt, därå för närvarande är under uppförande en byggnad, afsedd att kosta 159,000 kronor. Bolaget äger därjämte ett magasin af trä, taxerad till 10,000 kronor.

Sundsvalls utskänkningsbolag har tre fastigheter, taxerade till, en 278,500 kronor, en 100,000 kronor och en 74,000 kronor.

Östersunds utskänkningsbolag äger två fastigheter, som i bolagets räkenskaper upptagits till ett sammanlagdt värde af 75,000 kronor. Den ena fastigheten är taxerad till 8,500 kronor och den andra till 65,000 kronor.

I syfte att förskaffa Umeå nya spritbolag en ständig lokal beslöto stadsfullmäktige därstädes år 1901, att af de vinstmedel, som tillfölle staden af bolagets rörelse, skulle under en tid af fem år från och med försäljningsåret 1899—1900 tio procent reserveras för uppförande af ett utskänkningsställe m. m. Sagda beslut hafva emellertid stadsfullmäktige sedermera frångått, hvarjämte fråga uppstått, att de afsatta medlen, 5,500 kronor, skola återgå till stadskassan.

Öfriga inom riket befintliga utskänkningsbolag äga icke fastighet.

Jämlikt § 18 mom. 4 brännvinsförsäljningsförordningen åligger det utskänkningsbolag att till fördelning enligt § 22 afstå, förutom den för bolaget bestämda försäljningsavgift, dels, utan afdrag, de afgifter, hvilka bolaget uppburit på grund af öfverlåtelse af försäljningsrättighet, dels ock hela den nettovinst, som uppkommit af all den rörelse bolaget idkar. § 22 angifver närmare sättet för sagda fördelning; och är sistberörda paragraf i hithörande delar af följande lydelse:

»1. De afgifter, som enligt denna förordning inflyta för rättigheterna till minuthandel med eller utskänkning af brännvin, äfvensom den nettovinst på rörelsen, som bolag i stad enligt § 18 skall afstå, skola på följande sätt fördelas:

för Stockholms stad:

åtta tiondedelar tillfalla staden, så vida brännvinshandeln är öfverlåten åt bolag; i annat fall erhåller staden sju tiondedelar; återstoden insättes i statskontoret;

för annan stad, som ej deltagar i landsting:

a) då brännvinshandeln i staden är öfverlåten åt bolag:
sju tiondedelar tillfalla staden;
en tiondedel tillfaller länets hushållningssällskap;
två tiondedelar insätts i statskontoret;

b) då brännvinshandeln i staden ej är öfverlåten åt bolag:

för stad, som deltagar i landsting:

a) då brännvinshandeln i staden är öfverlåten åt bolag:
fem tiondedelar tillfalla staden;
två tiondedelar tillfalla länets landsting;
en tiondedel tillfaller länets hushållningssällskap;
två tiondedelar insätts i statskontoret;

b) då brännvinshandeln i staden ej är öfverlåten åt bolag:

för landsbygdskommunerna:

I *köping*, där jämlikt § 11 mom. 2 minuthandel med och utskänkning af brännvin blifvit åt bolag öfverlåten, skola försäljningsavgifterna och vinstmedlen fördelas efter lika grunder, som här ofvan äro bestämda för stad, i hvilken brännvinshandeln är åt bolag öfverlåten.

2. De andelar af i näst föregående mom. omförmälda medel, som tillfalla landsting och hushållningssällskap, insätts i vederbörande landskontor. De andelar åter, som ingå till statskontoret, skola genom dettas försorg fördelas på rikets samtliga landstingsområden efter folkmängden, med iakttagande af att folkmängden för hvarje landstingsområde, inom hvilket ligger stad, som ej deltagar i landsting, minskas

med samma stads folkmängd. Af det belopp, som efter denna fördelning tillfaller hvarje landstingsområde, äga landstinget och vederbörande hushållningssällskap att uppbära hvartdera en fjärdedel samt landsbygdskommunerna hälften. Fördelningen mellan dessa senare sker likaledes efter folkmängden.

— — — — — »

Bevillningsutskottet finner motionärens framställning väl grundad och anser sig böra tillstyrka densamma. Det synes nämligen utskottet uppenbart, att inköp af fastigheter i den omfattning, som flera af utskänkningsbolagen inom riket företagit sig, kan inverka på bolagens behållna vinst till förfång för dem, som, enligt hvad ofvan visats, äga att uppbära densamma.

Såsom skäl till fastighetsförvärfven har från utskänkningsbolagens sida framhållits den stora svårigheten, att genom hyresaftal erhålla lämpligt belägna, rymliga och i öfrigt tjänliga utskänkningslokaler annorledes än mot villkor, som äro för bolagen synnerligen betungande. Ett tillägg till brännvinsförsäljningsförordningen i den riktning, motionären föreslagit, afser emellertid ingalunda att omöjliggöra fastighetsförvärf, därest sådant skulle visa sig erforderligt. Redan med nu gällande bestämmelser är det utskänkningsbolag förbjudet att förhyra andra lägenheter än dem, som äro behöfliga för den af bolaget själf utöfvade rörelsen. Det synes vid sådant förhållande icke innebära någon öfverdrifven stränghet mot bolagen, om en så betydelsefull åtgärd som inköp af fastighet göres beroende af vissa myndigheters bifall.

Motionären har vidare förklarat sig anse, att förbud jämväl borde meddelas i syfte att förhindra utskänkningsbolag från att utan vederbörligt samtycke i redan inköpt fastighet vidtaga annan förändring än den, som erfordras för fastighetens underhåll. Bevillningsutskottet är ense med motionären härutinnan men finner, att åt föreskriften i ämnet till undvikande af missförstånd bör gifvas en tydligare affattning, än den af motionären ifrågasatta. Det torde nämligen icke lämpligen kunna förmenas ett utskänkningsbolag att inom redan förvärfvad fastighet vidtaga vissa ändringsarbeten, äfven om dessa icke påkallas för fastighetens underhåll, utan förbudet bör afse mera omfattande förändring, som icke tarfvas för fastighetens underhåll och icke heller för rörelsens behöriga utöfvande.

§ 18 mom. 9 brännvinsförsäljningsförordningen stadgar, att landsting, hushållningssällskaps förvaltningsutskott och stadsfullmäktige eller, där sådane icke finnas, allmän rådstuga äga att besluta om ansvarsfrihet för utskänkningsbolag. I anledning häraf torde det lämpligen böra tillkomma dessa myndigheter att jämväl afgöra, om behof för utskänkningsbolag föreligger att inköpa fastighet eller att låta redan förvärfvad fastighet undergå förändring af nyss angifven art. Dock synes den ifrågasatta bestämmelsen böra affattas med fästadt afseende å den olikhet i kommunalt hänseende, som råder emellan Stockholm, stad, som icke deltagar i landsting, och annan stad.

Som § 18 mom. 3 i förenämnda förordning innehåller en sammanfattning af åtgärder, som äro utskänkningsbolag förbjudna, anser bevillningsutskottet, att i detta moment jämväl böra intagas de stadganden, som erfordras i nu förevarande ämne. Utskottet har därför utarbetat förslag till förändrad lydelse af nyssberörda moment, därvid utskottet emellertid funnit tydligheten kräva en omflyttning af åtskilliga utaf de i momentet för närvarande inrymda bestämmelser.

Med stöd af hvad sålunda anförts, hemställer bevillningsutskottet,

att Riksdagen, i anledning af herr *Anderssons* i Västra Nöbbelöf föreliggande motion, ville för sin del besluta, att § 18 mom. 3 i gällande brännvinsförsäljningsförordning skall erhålla följande förändrade lydelse:

»Bolag må icke inköpa fastighet eller inom redan förvärfvad fastighet vidtaga annan mera omfattande förändring än den, som påkallas af fastighetens underhåll eller rörelsens behöriga utföande, utan samtycke, i Stockholm af stadsfullmäktige, i stad, som icke deltagar i landsting, af stadsfullmäktige och hushållningssällskapets förvaltningsutskott samt i annan stad af stadsfullmäktige eller, där sådane ej finnas, allmän rådstuga, hushållningssällskapets förvaltningsutskott och landstinget i länet; icke förhyra andra lägenheter än dem, hvilka äro behöfliga för den rörelse, som bolaget själf utöfvar; icke genom ombud till salu utbjuda eller upptaga beställningar å brännvin; icke ingå affärsaftal med enskilde styrelseledamöter i bolaget, ej heller låta aflöningen vare sig till styrelsen eller till de hos bolaget anställda per-

soner vara beroende på omsättningen af brännvin och vin eller utgå med viss del af vinsten.»

Stockholm den 26 april 1904.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Herrar friherre *Trolle* och *Lindblad* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit, den förstnämnde i ärendets slutliga behandling och den sistnämnde i behandlingen af detta ärende inom utskottet.
